Олександр Пушкін

# Казка про золотого півника

Перекладач: М.Рильський

Десь-то, в тридев'ятім царстві,
В тридесятім володарстві
Жив-був славний цар Дадон.
Змолоду, посівши трон,
Розважався він війною,
Для сусідів був грозою,
А на старість захотів
Одпочити від боїв,
З упокоєм їсти-пити;
Тут сусіди ну водити
На царя за раттю рать,
Шкоди й лиха завдавать.
Щоб кінці землі своєї
Від наруги від тієї
Боронити день при дні,
Цар війська держав грізні.
Воєводи не дрімали,
Та ніяк не потрапляли:
Ждуть із півночі, аж на —
Лізе з півдня рать буйна;
Збудуть там — недобрі гості
Морем сунуться; зо злості
Навіть плакав цар Дадон,
Навіть забував і сон.
Де вже тут спокійно жити!
От, щоб горю пособити,
Вдався він до мудреця,
Зорезнавця і скопця.
Шле до нього він з поклоном.

От мудрець перед Дадоном
Став, торбину разв'язав,
Золотого півня дав.
"Посади оцю ти птицю,—
Проказав мудрець,— на шпицю;
Золот-півник всі краї
Пильнуватиме твої:
Як не ждать нізвідки лиха,—
Буде пташка мирна й тиха,
А як тільки б відкілясь
Ворогів орда взялась,
Чи війна б де починалась,
Чи яка біда складалась,—
Закричить мій співунець,
Підійнявши гребінець,
І повернеться до того
Місця лютого й страшного",
Цар, як теє зачував,
Гори злота обіцяв
Зорезнавцеві старому.
Мовив: "Я слузі такому,
Як для себе, без жалю
Все віддам і все зроблю".
Став же півник той на шпиці,
Стереже його границі,
Скоро тільки щось не так —
Подає тривоги знак,
Наче зо сну, стрепенеться,
Повернувшись, озоветься,
Закричить: "Кири-ку-ку!
Царствуй лежма на боку!"
І сусіди присмирніли,
Воювати вже не сміли.
Отаких-то цар Дадон
Їм наставив перепон.

Рік і два спливає мирно,
Півник наш сидить сумирно.
Тільки ж якось цар Дадон
Чує крик і шум крізь сон.
"Царю! Батьку милостивий! —
Воєвода стогне сивий.—
Встань, велителю! Напасть!"
"Що таке? Заснуть не дасть! —
Цар крізь позіхи до нього.—
Га? Хто там? Чого й до чого?"
Воєвода ж не мовчить:
"Наш когутик знов кричить,
Страх і шум по всій столиці".
Цар до вікон, зирк — на шпиці
Б'ється півник-вістівник,
Повернувся в східний бік.
Вже ж тут годі зволікатись:
"Всі на коні! Гей, рівнятись!"
Цар до сходу шле війська,
Старший син за ватажка.
Півник тут угамувався.
Стихло все, Дадон здрімався.

От минуло вісім днів,
А не чуть про вояків:
Як проходить оборона? —
Не сповіщено Дадона.
Золот-півень в крик уп'ять,—
Цар нову скликає рать,
Сина меншого із нею
Шле правицею своєю.
Півник знов сидить, притих,
А вістей нема від них.
Знову вісім день минає;
Люд боїться, сну не знає;

Золот-півень в крик уп'ять,—
Цар скликає третю рать,
Сам уже стає на чолі,
Хоч не як-то й вірить долі.

От ідуть та йдуть війська,
Путь-доріженька тяжка.
Ні ворожої ж то сили,
Ні побою, ні могили
В далині не вирина.
Мислить цар: ну й дивина!
От і восьмий день минає.
Цар у гори прибуває
І з усім своїм полком
Опинивсь перед шатром.
Все німе, як на картині,
Круг шатра; в тісній долині
Рать побита скрізь лежить.
До шатра Дадон спішить...
Ой, якої страховини!
Перед ним його два сини
Без шоломів і щитів
На землі. Меча встромив
Один одному у груди,
Їхні коні — як приблуди,
На столоченій траві,
На кривавій мураві...
Цар у плач: "Ох, соколята!
Що за доля розпроклята!
Вже не тішитись на вас!
Ох! Настав мій смертний час!"
Плаче цар, бійці ридають,
Аж долили всі здригають,
Аж тремтить усе нутро
Гір високих... Враз шатро

Відслонилось — і дівиця,
Шамаханськая цариця,
Наче ясная зоря,
Тихо вийшла до царя.
Як нічна змовкає птаха
Перед сонцем,— так бідаха
Перед нею занімів —
Цар забувся про синів.
А вона перед Дадоном
Усміхнулась — із поклоном
За правицю узяла
І в шатро його ввела.
Там за стіл його саджає
Та частує-пригощає
І кладе на відпочин
Між гаптованих тканин.
Цілий тиждень, як годину,
Їй покірний до загину,
В любий здавшися полон,
Бенкетує цар Дадон.

Аж нарешті він по всьому
Каже війську йти додому,
Сам красуню забира
І рушає, бо пора.
Перед ним чутки, як птиці,
Носять правду й небилиці.
Біля міста, край воріт
Люди збіглись на привіт.
Всяк летить прудким погоном
За царицею й Дадоном.
Цар Дадон вітає всіх.
Гульк — із натовпів людських,
В сарачинській шапці білій,
Наче лебідь посивілий,

Друг його, старий звіздар.
"А, добридень,— каже цар,—
Як живеш і що нам скажеш?
Підійди-но, що накажеш?"
"Царю,— в відповідь мудрець,—
Треба скласти нам кінець.
Як тобі я прислужився,
Ти сказав, ще й побожився:
Все тобі я без жалю,
Як для себе, ізроблю.
Подаруй мені дівицю,
Шамаханську царицю..."
Цар поглянув, сам не свій:
"Що ти,— каже,— навісний!
Чи нечиста, може, сила
В тебе розум затемнила?
Що за біс тебе опав?
Я не криюсь, обіцяв,
Та таке вже не годиться...
І нащо ж тобі дівиця?
А чи знаєш ти, хто я?
Воля царська тут моя —
Хочеш золота дзвінкого?
Чи коня мого прудкого?
Чи півцарства, хочеш, дам?"
"Не цікаво теє нам.
Подаруй мені дівицю,
Шамаханську царицю",—
Так відказує мудрець.
Плюнув цар: "На тебе грець!
Як таке, не дам нічого!
Мучиш сам себе, старого!
Одійди, як хочеш жить!
Ну-бо діда відтягніть!"
Дід почав був сперечатись,

Та не з кожним слід змагатись:
Цюкнув цар його жезлом
Просто в лоб. Упав мішком
Бідолаха.— Вся столиця
Іздригнулась, а дівиця
Хи-хи-хи та ха-ха-ха!
Не боїться, бач, гріха.
Цар, лихе забувши слово.
Усміхнувся їй медово.
От в'їздить до міста він...
Раптом чує тихий дзвін,—
І як стій серед столиці
Півник, зринувши зо шпиці,
Над царем залопотів
І йому па тім'я сів,
Стрепенувся, в тім'я клюнув
Та й з очей..; Униз посунув
З колісниці цар Дадон,
Відійшов на вічний сон.
А цариця десь поділась,
Наче й зовсім не родилась.
Казка вигадка, проте
Щось тут, браття, не пусте!